

9.7. 2020

Asia U 28/2020 vp

Komission ehdotus pelastuspalvelumekanismipäätöksen N:o 1313/2013/EU muuttamisesta

Sisäministeriö viittaa kesäkuussa toimitettuun E-kirjeeseen E 70/2020 vp sekä hallintovaliokunnalle aikaisemmin toimitettuun kirjalliseen taustamuistioon asiassa ja pyytää huomioimaan siinä esille tuodut näkemykset. Tämän lisäksi sisäministeriö tuo esille seuraavaa.

Taustaa;

Jäsenvaltioilla on ensisijainen vastuu katastrofien ennaltaehkäisystä, niihin varautumisesta ja niihin vastaamisesta. Komissiolla on toimivalta tukea pelastuspalvelutoimintaa.

EU:n pelastuspalvelumekanismi (UCPM, Union Civil Protection Mechanism) on perustettu vuoden 2014 alussa voimaan tulleella päätöksellä (EU/1313/2013) parantamaan ja tehostamaan Euroopan maiden yhteistyötä ja helpottamaan koordinoitua pelastuspalvelun alalla luonnon ja ihmisen aiheuttamien katastrofien ennaltaehkäisyssä, varautumisessa ja avustustoiminnassa. Mekanismiin osallistuvat kaikki EU:n jäsenmaat sekä Islanti, Norja, Serbia, Montenegro, Pohjois-Makedonia ja Turkki (Participating States, PS). Pelastusavunannon järjestelmä perustuu mekanismiin osallistuvien maiden kansallisiin valmiuksiin, joiden lopullinen käyttöönotto on jäsenmaiden toimivallassa. Komissio koordinoi jäsenmaiden avunantoa Brysselissä, DG ECHO:ssa sijaitsevasta koordinaatiokeskuksesta (Emergency Response Coordination Centre, ERCC) sekä rahoittaa harjoitus-, koulutus- ja hanketoimintaa. Mikä tahansa maa maailmassa sekä myös YK ja sen alaiset toimijat ja kansainväliset järjestöt voivat pyytää EU:n pelastuspalvelumekanismiin apua. Apu voi olla mm. asiantuntija-, pelastusjoukkue- tai materiaaliapua.

Jäsenmaat ja osallistuvat maat voivat vapaaehtoisesti sitoa kansallisia valmiuksia Euroopan pelastuspalvelureserviin (European Civil Protection Pool) ja niiden käyttöönotto on jäsenmaiden toimivallassa. Valmiudet voivat olla mm. pelastus- tai lääkintäryhmiä, asiantuntijoita, tarvikkeita tai kuljetusvalmiuksia. Suomi on ilmoittanut reserviin teknisen avun tukitiimin (TAST). Mekanismin kautta on annettu apua mm. Albanian maanjäristykseen 2019, Mosambikin hirmumyrsky- ja tulvatilanteeseen 2019 sekä Ruotsin metsäpaloihin 2018.

EU-tason rescEU-valmiudet on perustettu vuoden 2019 voimaantulleen pelastuspalvelumekanismiin muutoksen myötä turvaverkoksi ylivoimaisiin tilanteisiin, joissa kansalliset resurssit ja Euroopan pelastuspalvelureserviin sidotut valmiudet eivät ole riittäviä. Jäsenvaltiot hankkivat ja isännöivät valmiuksia. Isännöivän jäsenvaltion vastuulla on materiaalin hankinta, varastointi, ylläpito ja logistiikka. Jäsenvaltioiden hallinnoima rescEU-kapasiteetti tulee olla käytettävissä mekanismin kautta toteutettavissa avustusoperaatioissa. Päätökset käyttöönotosta tehdään komission ja asianomaisten jäsenmaiden tiiviissä yhteistyössä. Komission osarahoitus on vähintään 80 % ja enintään 90 % arvioituista kustannuksista. Valmiudet, joilla vastataan matalan todennäköisyyden, mutta suuren vaikutuksen riskeihin korvataan täysimääräisesti unionin budjetista. RescEU-reserviin kuuluu tällä hetkellä jo toiminnassa olevaa lentosammutuskalustoa (lentokoneita ja helikoptereita) ja lääkinällisiä varmuusvarastoja. Lisäksi reserviin kuuluu EMT-3 kenttäsairaala ja lääkinällinen evakuointilentokapasiteetti. RescEU-valmiuksia tullaan kehittämään myös vastaamaan kemiallisiin, biologisiin, säteily- ja ydinuhkiin (CBRN).

Varautumisen ”marssijärjestys” kansallisesti ja EU:ssa

1. Kansallinen varautuminen
2. Pelastuspalvelumekanismin kautta pyydetty/annettava apu onnettomuus- tai kriisitilanteessa. (yllä tarkempi selostus)
3. Euroopan pelastuspalvelureservi (pool) (yllä tarkempi selostus)
4. rescEU valmius (yllä tarkempi selostus)
5. UUSI KÄSITTELYSSÄ OLEVA EHDOTUS; Komissiolle annettaisiin juridinen oikeus rescEU mekanismin puitteissa mm. hankkia ja hallinnoida rescEU-valmiuksia sekä tarjota kuljetus- ja logistiikkajärjestelyjä avun toimittamiseen.

Kohdat 1-4 on luotu jo aiemmin ja ovat voimassaolevaa käytäntöä. Näitä ei ole tarkoitus poistaa tai muuttaa käsittelyssä olevan ehdotuksen myötä. Kohta 5 olisi ainoastaan lisätaso eurooppalaiseen varautumiseen. Kansallisen varautumisen lisäksi pelastuspalvelumekanismin ja pelastuspalvelureservin säädökset ja toiminta ovat selviä ja toimivia. RescEU valmius on uusi ja sen täytäntöönpanoa jatketaan edelleen.

Ehdotus pelastuspalvelumekanismin muutoksesta

Komissio antoi 2.6. uuden ehdotuksen pelastuspalvelumekanismin päätöksen (Union Civil Protection Mechanism) muuttamiseksi. Taustalla on erityisesti COVID-19-pandemian myötä esiin noussut tarve tehostaa Euroopan unionin valmiutta vastata vakaviin, laaja-alaisiin suuronnettomuus- ja kriisitilanteisiin, erityisesti tilanteissa, jotka koskevat samanaikaisesti lähes kaikkia jäsenmaita.

Ehdotus on kaksijakoinen ja se koskee 1. rahoitusta ja 2. pelastuspalvelumekanismin sisältömuutosta.

1. Rahoitus

Ehdotus liittyy komission elvytyspakettiin ja pelastuspalvelumekanismin monivuotiseen rahoitukseen (MFF vuosille 2021-2027), josta säädetään artiklassa 19. Kyseisen ehdotuksen rahoitukseksi esitetään 3,1 MRD euroa, josta 1 106 000 000 euroa katettaisiin unionin vuosien 2021–2027 monivuotisesta rahoituskehyksestä (MFF) ja 2 000 000 000 euroa ns. elpymisvälineen kautta (eng. Next Generation EU; European Union Recovery Instrument, ESI-instrumentti). Pelastuspalvelumekanismin rahoitus sisältyisi kokonaisuudessaan rahoituskehysten otsakkeeseen 5 ”Resilienssi, turvallisuus ja puolustus. Rahoituksesta ja elvytyspaketista päätetään kokonaisuudessa päämiestasolla, eikä rahoitukseen liittyvistä esityksistä keskustella tässä yhteydessä.

2. Pelastuspalvelumekanismin sisältömuutos

Komissio ehdottaa nykyistä pelastuspalvelumekanismia koskevan lainsäädännön kohdennettua uudistamista siten, että valmiutta vahvistetaan antamalla komissiolle oikeus, artiklan 12 mukaisesti, suoraan hankkia ja hallinnoida (esimerkiksi varastoida ja päättää valmiuksien jakamisesta) rescEU-valmiuksia sekä tarjota kuljetus- ja logistiikkajärjestelyjä avun toimittamiseen. Tämän lisäksi ehdotetaan muun muassa hätäavun koordinoitakeskus ERCC:n roolia vahvistamista ja budjetin täytäntöönpanon yksinkertaistamista.

Asian käsittelytilanne; Asiaa on käsitelty ainoastaan kerran neuvoston työryhmässä ja seuraava kokous järjestetään 16.7.2020.

Tietyt esitetyt ehdotukset ovat epäselviä, kuten artiklan 6 mukaiset katastrofivalmiutta- ja palautuvuutta koskevat tavoitteet (Union disaster resilience goals), EU:n hätäavun koordinaatiokeskuksen (ERCC:n) roolin vahvistaminen käytännössä, komission hankkimien rescEU kapasiteettien mahdollinen sijoittaminen kolmansiin maihin sekä käytännön toimet logistiikkajärjestelyjen osalta. Muun muassa näitä kysymyksiä pyritään selvittämään jatkoneuvotteluissa.

Suomen kanta; Suomi tukee ehdotuksen tavoitetta parantaa ja tehostaa Euroopan unionin valmiutta vastata vakaviin, laaja-alaisiin suuronnettomuus- ja kriisitilanteisiin. Ehdotus voi toimiessaan edistää myös Suomen kansallista valmiutta.

Suomi korostaa, että ensisijainen vastuu pelastusvalmiuksien ja varautumisen kehittämisestä on jäsenvaltioilla itsellään ja komission toimet ovat näitä tukevia ja täydentäviä.

Mikäli komissiolle osoitetaan ehdotuksen mukaisesti aiempaa laajempi rooli valmiuksien hankinnassa, varastoinnissa tai kuljetusjärjestelyissä, tulee komission toimivallan laajuus olla selkeästi rajattu erittäin laajoihin, maiden rajat ylittäviin kriisitilanteisiin, kuten nykyisen koronapandemian kaltaiset tilanteet, ilmastonmuutoksen vuoksi todennäköisemmät ja vaikutuksiltaan laajemmat luonnononnettomuudet ja muut sään ääri-ilmiöistä aiheutuvat kriisit sekä teollisuusonnettomuudet.